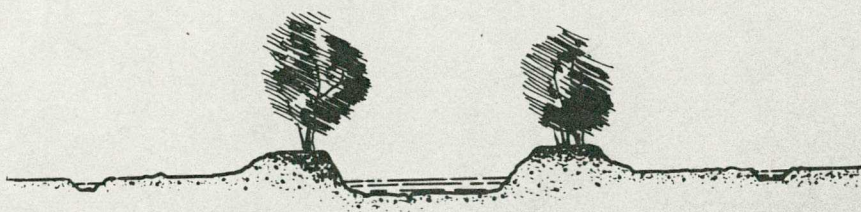

BROEDVOGELINVENTARISATIE

BENSCHOPPERMOLENVLIET E.O.

1992

G.H.A. ABEL

VOGELWACHT UTRECHT

AFDELING NIEUWEGEIN/IJSSELSTEIN

FA-vo-b-zw-05

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	2
1.1. De Benschoppermolenvliet (BMV).....	3
1.2. Overzichtskaart Lopikerwaard.....	4
2. Inventarisatie-methodiek.....	5
3.1. Overzichtstabel broedvogels van de Benschoppermolenvliet.....	6
3.2. De niet-broedvogels van de BMV	7
3.3. Resultaten inventarisatie 1992.....	7
4.1. Vergelijking broedvogelresultaten.....	7
-BMV in 1979	
-Noordzijdse kade 1990/1991	
4.2. De Benschoppermolenvliet in 1992 en in 1979	8
-Landelijke vooruitgang	
-Landelijke achteruitgang	
-Telfrequentie en -methodiek	
-Strengere winter 1978/1979	
-Geïsoleerde ligging	
-Begroeiing	
-Overige oorzaken	
4.3. Broedvogels voor 1979 op de BMV.....	11
4.4. BMV en de Noordzijdse kade.....	11
5.1. Aantasting BMV voor vogels.....	12
5.2. Toekomst BMV.....	12
5.3. Onderhoud en beheer op de BMV.....	13
6.1. Broedvogels van de polders Polsbroek-noord en Hoenkoop.....	14
6.2. Niet-broedvogels in de polders Polsbroek-noord en Hoenkoop.....	16
6.3. Polder Vlist-oostzijde.....	19
7. Samenvatting/conclusie.....	20
-Benschoppermolenvliet	
-Aangrenzende polders	
Dankwoord.....	22
Literatuur.....	22

INLEIDING

In het voorjaar van 1992 is de Benschoppermolenvliet (BMV), een in het noordwestelijk gedeelte van de Lopikerwaard gelegen houtkade, geïnterviewd op de aanwezigheid van broedvogels.

Omdat de diverse houtkaden in de Lopikerwaard een belangrijke ecologische betekenis hebben, tracht ik jaarlijks een van deze kaden te inventariseren op broedvogels. Zo is in 1990 en 1991 door mij de Noordzijdse kade, een houtkade ten noorden van Benschop, geïnterviewd. In 1992 is de keus gevallen op de Benschoppermolenvliet, een kade waar in het kader van de ruilverkaveling veel om te doen is geweest (en nog steeds is).

Als we het in dit verslag over de BMV hebben dan wordt hiermee bedoeld de wetering met de daarbij behorende houtkaden.

Hoewel het accent van de inventarisatie op de BMV lag zijn tevens de aangrenzende polders Polsbroek-noord en Hoenkoop op een aantal broedvogels geïnterviewd.

Doel van het broedvogelonderzoek is:

- een bijdrage te leveren aan het provinciale broedvogelonderzoek naar bijzondere vogelsoorten georganiseerd door de Vogelwacht Utrecht;
- naast dit bijzondere soorten project onderzoek te doen naar de overige broed- en niet-broedvogels op de kade;
- het inventariseren van een aantal broedvogelsoorten en niet-broedvogelsoorten in de aangrenzende polders van de BMV;
- het uitbrengen van eventuele beheersadviezen voor de toekomstig eigenaar en beheerder van de BMV, het Staatsbosbeheer.

In 1992 is door de ruilverkavelingscommissie Lopikerwaard het voorontwerp "Planwijziging ruilverkaveling Lopikerwaard" gepresenteerd. Hieruit blijkt dat er voor de BMV en de aangrenzende polders ingrijpende veranderingen te verwachten zijn. Op het moment van dit schrijven loopt de afhandelingsprocedure voor bezwaarschriften die tegen dit plan zijn ingediend.

Februari 1993.

G.H.A. Abel
Rietzangerlaan 26
3403 ZB IJsselstein
Tel.: 03408-89447

1.1. DE BENSCHOPPERMOLENVLIET (BMV)

De houtkade ligt in het noordwestelijk gedeelte van de Lopikerwaard en geeft de begrenzing aan van de polders Polsbroek-noord en Hoenkoop.

De omliggende plaatsen zijn aan de zuidzijde Polsbroek en Polsbroekerdam en aan de noordzijde het buurtschap Hoenkoop.

De kade is ca. 4,6 km. lang en 12 tot 17 m. breed en ligt ten westen van de damweg Polsbroekerdam/Oudewater. De totale oppervlakte is ca. 6 tot 8 ha. en het gebied ligt in de atlasblokken: 38-24-13, 38-24-14, 38-14-54, 38-14-55 en 38-15-41.

Het is op een aantal plaatsen een "dubbele kade", dat wil zeggen dat beide zijden van de wetering (Molenvliet) bezet zijn met houtgewassen.

De kade is op diverse plaatsen bij het aangrenzende polderland gevoegd door tussenliggende scheidingssloten dicht te gooien, met name de kade aan Hoenkoopse kant is merendeel verdwenen. Op enkele delen van de kade zijn hekken en prikkeldraad geplaatst als versperring.

De kade is o.a. begroeid met zwarte els, wilg, es, populier en meidoorn met ondergroei van o.a. brandnetel, fluitekruid en braam. Op enkele plaatsen staan knotbomen waarvan enkelen onderhouden worden door plaatselijke agrariërs.

De Molenvliet heeft plaatselijk oevervegetatie bestaande uit o.a. lisdodde en gele lis.

De aangrenzende polders Hoenkoop en polder Polsbroek-noord zijn vrijwel boomloos en worden bijna voor 100% gebruikt als grasland, wat bestemd is voor zowel beweiding als voor hooiland. In het westelijk gedeelte van de polder Polsbroek-noord ligt een griendbosje.

De kade wordt incidenteel door mensen bezocht.

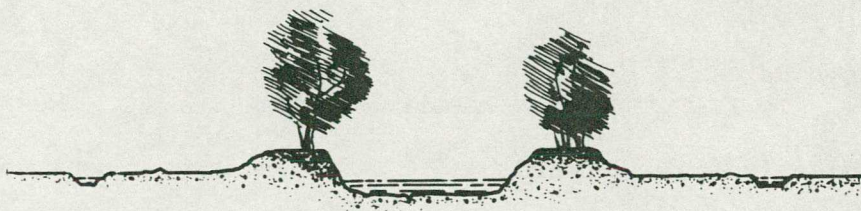
Door Rijk en Provincie is de BMV aangemerkt als ecologische verbindingzone.

In het beleidsplan "Natuur en Landschap" van de provincie Utrecht worden verbindingzones omschreven als zijnde "gebieden of structuren die planten en dieren de mogelijkheid bieden zich te verplaatsen van het ene kerngebied naar het andere.

Zij kunnen de vorm hebben van (smalle) verbindende corridors of van losgelegen gebieden van wisselende omvang. Het beleid voor de verbindingzones is er op gericht de migratiemogelijkheden in stand te houden, te herstellen dan wel te ontwikkelen. Het gaat daarbij ook om het opheffen van bestaande barrières en het voorkomen van nieuwe belemmeringen".

In de Lopikerwaard zijn het met name de houtkade die deze functie zijn toebedeeld. Zo is de BMV een oost-west verbinding in het noorden van de Lopikerwaard. Deze oost-west verbinding wordt gevormd door de BMV, de Lansing en de Noordzijdse Kade en moet een koppeling tot stand brengen tussen een aantal bestaande natuurgebieden (reservaat Benschop, reservaat Broek en Blokland en het reservaatgebied het Doove Gat e.o.) en toekomstige natuurgebieden (natuurontwikkelingsgebied Willeskop).

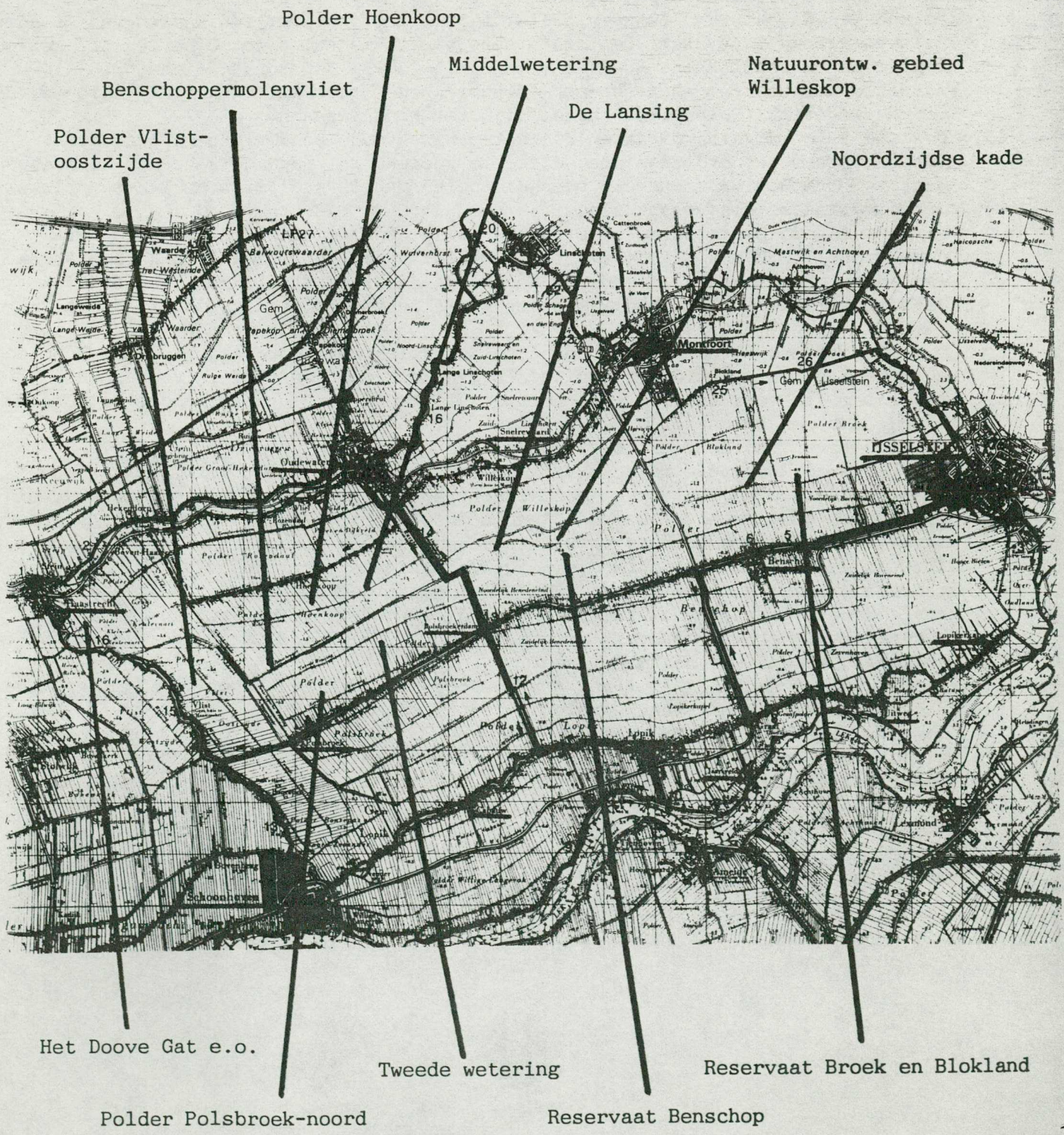
Over de cultuurhistorische, landschappelijke en natuurwetenschappelijke waarde, alsmede over de ontstaanswijze van de houtkaden is al veel gepubliceerd. Derhalve komen deze aspecten in dit verslag niet of nauwelijks aan de orde.

DE BENSCHOPPERMOLENVLIET ANNO 1992

(bron: Planwijziging ruilverkaveling Lopikerwaard)

1.2. OVERZICHTSKAART LOPIKERWAARD

(bron: Cultuurhistorische routes in de provincie Utrecht, "De Lopikerwaard")

2. INVENTARISATIE-METHODIEK

De houtkade is telkenmale van oost naar west gelopen en wel aan de Polsbroekerzijde. Daarbij is zowel de kade, de watergang als de polders Polsbroek-noord en Hoenkoop geïnventariseerd.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de maanden maart tot en met juni 1992 en vond in alle gevallen vroeg in de ochtend plaats. Het aantal inventarisaties bedroeg zes en vanaf half april gebeurde dit 1 maal per twee weken.

Tweemaal werd de inventarisatie bijgewoond door medewaarnemers, te weten W. Stoopendaal en A. Boele.

Van de zes inventarisaties werd er bij vijf heen en terug gelopen, dus 2 keer per bezoekdatum.

De bezoekdata zijn geweest:

<u>Datum:</u>	<u>Tijd:</u>	<u>Uren:</u>	<u>Waarnemer(s):</u>
28 maart	6.15 - 9.30	3.15	G. Abel
18 april	7.30 - 15.00	7.30	G. Abel en W. Stoopendaal
4 mei	8.00 - 14.30	6.30	G. Abel
16 mei	5.30 - 11.00	5.30	G. Abel
30 mei	5.45 - 11.45	6.00	G. Abel, W. Stoopendaal en A. Boele
14 juni	6.00 - 10.45	4.45	G. Abel

De weersomstandigheden waren tijdens de inventarisatie "gunstig", dat wil zeggen weinig regen en wind.

Het inventariseren gebeurde volgens de territoriumkartering. Bij elke inventarisatie werd van alle soorten alle waarnemingen op een kaart ingetekend, waarna aan het einde van het broedseizoen deze gegevens werden geïnterpreteerd. De interpretatie heeft hoofdzakelijk plaatsgevonden met behulp van de BMP-methode (Broedvogel Monitoring Project van de Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland).

Voor de omliggende polders werden een aantal algemene soorten niet ingetekend in verband met de beperkte tijd, zoals Kievit, meerkoet en wilde eend.

Tijdens de inventarisatiebezoeken werden tevens alle niet-broedvogelwaarnemingen ingetekend op kaart van zowel de BMV als de aangrenzende polders.

Facetten die de inventarisatie (negatief) hebben kunnen beïnvloedt zijn:

- er is telkenmale van oost naar west gelopen. Gevolg is dat de westkant op een later tijdstip op de dag werd bezocht. Omdat de meeste zangactiviteiten in de vroege ochtend plaatsvindt is het mogelijk dat er daar onderteld is;
- de inventarisatie liep tot half juni. Het wordt niet uitgesloten dat na die periode zich nog nieuwe broedvogels hebben gevestigd, bijv. boomvalk, bosrietzanger;
- er heeft geen nachtelijke inventarisatie plaatsgevonden op bijv. waterral, bos- en steenuil. Deze soorten zijn ook overdag wel eens te horen en te zien, doch de beste inventarisatieperiode hiervoor zijn de nachtelijke uren.

Ondanks dat de intensiteit van de inventarisatie niet 100% optimaal is geweest leveren de gevonden broedvogelaantallen een voldoende indruk van de houtkade en haar directe omgeving.

3.1. OVERZICHTSTABEL BROEDVOGELS VAN DE BENSCHOPPERMOLENVLIET

SOORT	AANTAL TERRITORIA BMV 1992	AANTAL TERRITORIA BMV 1979
Fuut	5	1
Wilde Eend	30	26
Wintertaling	0	0-2
Zomertaling	0	1
Slobeend	1-2	1-5
Buizerd	0-1	0
Boomvalk	0	0-1
Torenvalk	1	0-2
Fazant	4-5	1-2
Waterhoen	7-8	2**
Meerkoet	21-22	11-14
Holenduif	1-2	0
Houtduif	14-16	14-22
Koekoek	1	0-1
Ransuil	4	0-1
Witte kwikstaart	7	1
Winterkoning	25-26	6
Merel	4	1-3
Zanglijster	0	0-1
Bosrietzanger	0	0-1
Rietzanger	0	1
Spotvogel	19	9-11
Grasmus	0-1	0*
Tuinfluit	19	6-7
Zwartkop	1	0
Braamsluiper	0	1
Tjiftjaf	4	1-2
Fitis	2-4	1-2
Grauwe vliegenvanger	4-5	1
Matkopmees	1	1
Koolmees	4-5	3-5
Pimpelmees	3-4	0-1
Ekster	0	0-3
Zwarte Kraai	4	4-8
Ringmus	0	13
Spreeuw	0	2
Vink	14-15	0*
Putter	3	0-1
Kneu	1-3	0*
Rietgors	3-4	1-2
Aantal territoria	207-226	109-153
Aantal soorten	28-30	24-34

* (mogelijke) broedvogels voor 1979

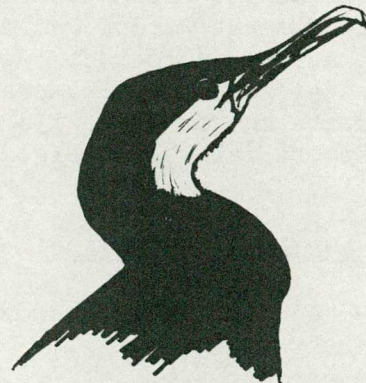
** mogelijk onderteld

3.2. DE NIET-BROEDVOGELS VAN DE BMV

Naast de broedvogelsoorten zijn er op de BMV regelmatig soorten aangetroffen die de kade en de wetering gebruiken als fourageer- en rustgebied. Veelal zijn het vogelsoorten die in de direkte omgeving broeden of tijdens de voorjaarsstrek zijn gesignaleerd.

Het betreft de volgende soorten:

- Aalscholver
- Knobbelzwaan
- Kuifeend
- Zwarte Stern
- Gierzwaluw
- Boerenzwaluw
- Kramsvogel
- Spreeuw
- Keep

3.3. RESULTATEN INVENTARISATIE 1992

In 1992 zijn 28 tot 30 broedvogelsoorten vastgesteld met in totaal 207 tot 226 territoria.

Het merendeel van de broedvogels op de BMV beperkt zich tot de algemene soorten zoals die in de regio Lopikerwaard voorkomen. Het accent ligt op de categorie water- en zangvogels. Bij de watervogels zijn wilde eend en meerkoet zeer talrijk. In de categorie zangvogels zijn houtduif, winterkoning, tuinfluiter, spotvogel en vink zeer talrijk.

Daarnaast herbergt de BMV een aantal karakteristieke bijzondere broedvogelsoorten, die kenmerkend zijn voor de houtkaden in de Lopikerwaard, namelijk torenvalk, holenduif, ransuil, putter en mogelijk grasmus.

Er zijn geen territoria vastgesteld van soorten die in Nederland zeldzaam zijn. Het aantal soorten voor een goed begroeide houtkade in de Lopikerwaard ligt gemiddeld rond de 30, uiteraard sterk afhankelijk van het soort kade, de lengte en breedte e.d. Voor de Benschoppermolenvliet mag men verwachten dat dit aantal iets hoger ligt gelet op de grote oppervlakte (lengte), alsmede dat het over grote delen een dubbele kade is. Een dubbele kade zorgt voor meer begroeiing en meer beschutting en dus ook meer broedgelegenheid voor de vogels.

De toestand waarin de kade verkeert zal hier waarschijnlijk debet aan zijn. In de navolgende onderdelen wordt hier nader op ingegaan.

4.1. VERGELIJKING BROEDVOGELRESULTATEN

Om iets meer over de ornithologische betekenis te zeggen van de BMV is het wenselijk dat gegevens van verschillende jaren met elkaar worden vergeleken, alsmede met andere houtkaden in de Lopikerwaard. Er zijn slechts beperkte vergelijkingsmogelijkheden aanwezig en wel een rapport van de Provinciale Waterstaat uit 1979 en een inventarisatie in 1990 en 1991 door mijzelf van een vergelijkbare houtkade, de Noordzijdse kade.

BMV in 1979

In 1979 is door Dhr. W. Braaksma een broedvogelinventarisatie gehouden van diverse houtkaden in Westelijk Utrecht. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Provinciale Waterstaat. Van de resultaten is een uitvoerig rapport samengesteld met de titel "Broedvogelinventarisatie van enige houtkaden - met hun omgeving - in Westelijk Utrecht, 1979". Dit onderzoek bestreek ook de BMV en de directe omgeving ervan. Het rapport is zeer uitvoerig en gedetailleerd zodat een goede vergelijking tussen de resultaten van 1992 en 13 jaar geleden mogelijk is. De vergelijking hoeft zich niet alleen te beperken tot aantallen maar er kan ook een nadere analyse gemaakt worden van achtergronden in deze verschillen. Met de auteur is contact opgenomen om nog achtergrond informatie te verkrijgen en een aantal zaken op elkaar af te stemmen (zodanig is dit in het verslag vermeld). De resultaten van 1979 zijn in de tabel op bladzijde 6 opgenomen. Dit rapport zal veelvuldig aangehaald worden onder de titel "Houtkaden inventarisatie 1979".

Noordzijdse kade 1990/1991

In 1990 en 1991 is de Noordzijdse kade (ten Noorden van IJsselstein en Benschop) onderzocht op broedvogels. De kade is ongeveer 4,75 km lang en heeft een oppervlakte van ca. 4 ha.

Deze kade is in beheer en onderhoud bij het Staatsbosbeheer.

Persoonlijk vindt ik dit een van de mooiere houtkaden in de Lopikerwaard.

Op enkele onderdelen is het resultaat van deze kade vergeleken met de BMV.

4.2. BENSCHOPPERMOLENVLIET IN 1992 EN IN 1979

Een eerste vergelijking van de resultaten op bladzijde 6 laat zien dat er in 1992 veel meer territoria zijn vastgesteld dan 13 jaar geleden. Daarnaast verschillen de soorten nogal die er in 1992 en in 1979 hebben gebroed.

De vergelijking van de broedvogeltelling geeft het volgende beeld:

- a) -een verschuiving in aantal territoria; (van tenminste 109 in 1979 naar tenminste 207 in 1992);
- b) -een verschuiving in aantal soorten broedvogels; (van tenminste 24 in 1979 naar tenminste 28 in 1992);
- c) -een verschuiving in het soort vogels dat er broedt. In 1992 zijn minimaal tien soorten niet meer waargenomen ten opzichte van 1979. Daarnaast zijn er zes nieuwe broedvogelsoorten waargenomen in 1992.

Het is een gegeven dat de vogelbevolking in broedgebieden veelal aan aantalsschommelingen onderhevig is, hetgeen een diversiteit aan oorzaken heeft. Voor een analyse van de toe- en afnames op de BMV zijn een aantal oorzaken aanwijsbaar. Het zal zeker geen uitputtende verklaring zijn. Daarvoor is meer onderzoek nodig.

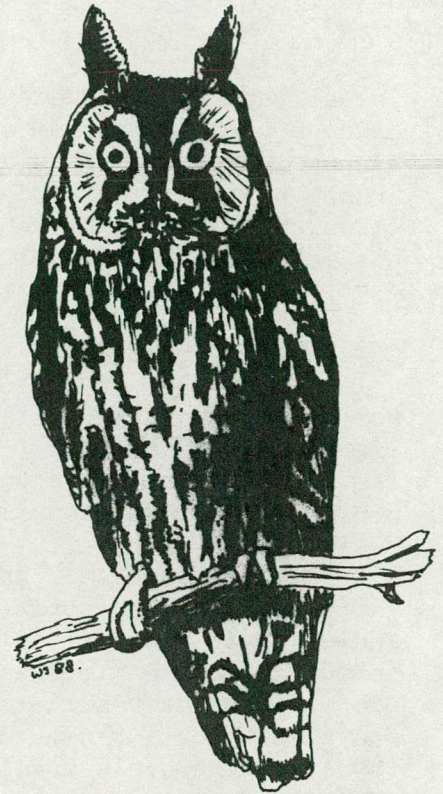
Landelijke vooruitgang

Voor een aantal vogelsoorten geldt dat ze in de tachtiger en negentiger jaren in aantal zijn toegenomen. Dit geldt o.a. voor de fitis, zwarte kraai, grasmus, fuut, buizerd, putter en witte kwikstaart.

Deze positieve ontwikkeling heeft dan ook veelal zijn uitstraling op het aantal broedvogels op de houtkaden in de Lopikerwaard.

Landelijke achteruitgang

Werd hiervoor een vooruitgang geschetst van een aantal broedvogels in Nederland, zo zijn er uiteraard ook soorten die in aantal achteruit zijn gegaan. Voorbeelden hiervan zijn, zomertaling, slobbeend, ringmus. Overigens zijn er ook soorten die landelijk gezien achteruitgaan doch deze trend is niet waarneembaar op de kade, integendeel daar zijn voor een aantal soorten een hoger aantal vastgesteld. Dit fenomeen geldt o.a. voor de ransuil, kneu en grauwe vliegenvanger. De oorzaak ervan moet dan ook in andere factoren worden gezocht.

Telfrequentie en -methodiek

In het rapport "Houtkaden inventarisatie 1979" geeft de auteur aan dat de BMV vier keer volledig is geteld en wordt gesproken van een "zekere mate van ondertelling" van de houtkaden. In 1992 heeft er zes keer een inventarisatie plaatsgevonden, hoewel dit ook nog niet uitputtend zal zijn heeft dit waarschijnlijk tot gevolg dat er van een aantal soorten meer territoria zijn vastgesteld.

De hogere telfrequentie veroorzaakt waarschijnlijk ook het kleinere verschil tussen minimale en maximale vastgestelde territoria in 1992 dan in vergelijking met 1979. Ook voor het aantal soorten broedvogels geldt dat het verschil tussen minimale en maximale aantallen kleiner zijn dan in 1979.

Door meer inventarisaties wordt er meer zekerheid verkregen over territoria en verkleind het verschil tussen minimale en maximale vastgestelde aantallen. Overigens zal de BMP-methode eveneens debet zijn aan verkleining van de marges tussen minimale en maximale aantallen.

In 1992 en in 1979 is de BMV "heen en terug gelopen" aan de Polsbroekerzijde. Het tijdstip waarop de kade werd gelopen verschilt enigszins. In 1979 vonden de inventarisaties op een later tijdstip plaats, hetgeen van invloed is het waarnemen van zangactiviteiten.

Streng winter 1978/1979

De winter van 1978/1979 is er één die bij vele vogelaars nog in het geheugen zit als een zeer strenge winter met ingrijpende gevolgen voor de vogels. De zogenaamde standvogels, vogels die hier het hele jaar aanwezig zijn, hebben het met name moeten ontgelden. De auteur van de houtkaden inventarisatie in 1979 vermeldt dan ook dat de winter van zeer grote invloed is geweest op zijn telresultaten van een aantal vogelsoorten. Met name vogels in geïsoleerde gebieden (zoals de houtkaden in het grootschalige open polder landschap) hebben hier onder te lijden. De winter '91/'92 (maar ook de winters ervoor) staat te boek als een zachte winter, waar de (stand)vogels goed doorheen zijn gekomen. Voor de BMV kan dat mogelijk de grote verschillen verklaren tussen soorten als, ransuil (van 1 naar 4), winterkoning (van 6 naar minimaal 25), waterhoen (van 2 naar minimaal 7), merel (van minimaal 1 naar 4) en meerkoet (van minimaal 11 naar minimaal 21).

In het rapport "Houtkaden inventarisatie 1979" wordt bijvoorbeeld gemeld dat in de jaren ervoor het aantal winterkoningterritoria ca. 14 - 17 moet zijn geweest. En zo zijn er in 1975 eveneens vier paar ransuilen als broedvogel vastgesteld. In hoeverre de vink en de kneu (die in 1979 ontbraken) te lijden hebben gehad van de strenge winter is niet bekend. Vóór 1979 zijn deze twee soorten wel vastgesteld als mogelijke broedvogel.

Geïsoleerde ligging

Het karakter van de houtkade bestaat uit lintvormige beplanting in een grootschalig open landschap. Het is relatief klein van oppervlakte ten opzichte van het aangrenzende landschap en is voor een aantal vogelsoorten een nogal geïsoleerde gebied. Deze kenmerken maken een kade voor een aantal vogelsoorten dan ook nogal kwetsbaar.

Voor sommige vogels is aangetoond dat het wel of niet voorkomen in een bepaald gebied niet alleen wordt bepaald door de aanwezigheid van geschikte habitat in dat gebied, maar ook door de oppervlakte ervan, de mate van isolatie en de afstand tot andere geschikte biotopen.

Betrekken we de resultaten van 1979, maar ook van voor 1979 erbij (zie blz. 11) dan zien we dat er minstens 50 vogelsoorten op de BMV hebben gebroed (betreft zowel de zekere als mogelijke soorten). Zowel in 1979 als in 1992 bedroeg het aantal broedvogelsoorten ca. 30. Het gemiddeld aantal soorten is dan jaarlijks ongeveer gelijk, doch de soorten die er voorkomen variëren nogal.

Er zal een zekere vaste kern aan vogelsoorten zijn en daarbuiten een variabel aantal dat zich niet permanent kan of wil vestigen op de kade.

Bij het onderzoek op de Noordzijdse kade in 1991 en 1992 zien we dit verschijnsel ook. Voor een aantal soorten is het blijkbaar moeilijk zich te handhaven op de kaden.

Overigens wil dit niet zeggen dat vogels die in 1992 niet op de kade hebben gebroed en daarvoor wel, nooit meer terugkeren. De BMV blijft voor deze vogels een (potentieel) broedgebied.

Begroeiing

Tussen 1979 en 1992 heeft er op de BMV weinig of geen onderhoud plaatsgevonden van de aldaar aanwezige bomen en struiken. Gevolg is o.a. dat er op een aantal plaatsen minder onderbegroeiing is en dat dit vervangen is door bomen met een hoge leeftijd en een hoge kruin. Soorten als vink, pimpelmees, grauwe vliegenvanger en tjiftjaf profiteren hiervan. Met het ouder worden van de begroeiing neemt veelal de broedmogelijkheid voor holenbroeders, (vogels die broeden in holen, nestkasten e.d.) toe. Hiervan profiteren holenduif, kool- pimpel en matkopmees. Spreeuw en ringmus daarentegen, typische holenbroeders, lijken ondanks een toename van de broedgelegenheid te zijn verdwenen.

Opmerkelijk was het aantal wilde eenden dat een nest had in (veelal de kruin van) knotbomen.

Anderzijds zullen er gedeeltes zijn waar 13 jaar geleden nog geen of nauwelijks begroeiing aanwezig was en nu voorzien zijn van struiken e.d. wat soorten als tuinfluiter en spotvogel aantrekt.

Daarnaast zijn er gedeeltes die onttrokken zijn aan de kade en in gebruik zijn als weiland, of gedeeltes van de kade waar vee wordt ingeschaard.

In 1979 was, met name in het meer westelijk deel, op enkele plaatsen een beperkte riet-oevervegetatie aanwezig. Dit betrof merendeels "jong" riet. De rietzanger verbleef toen in (over zeer beperkt oppervlak aanwezig) overjarig riet (W Braak-sma). Anno 1992 ontbreekt de rietvegetatie volledig.

Al deze begroeiingsfactoren zijn van invloed op de broedvogelstand en bepalen de aantallen territoria in sterke mate.

Overige oorzaken

Naast vorengenoemde oorzaken van voor- en achteruitgang kan in het kort ook nog genoemd worden:

- wisselend voedselaanbod (bijv. de aanwezigheid van slakken voor de zanglijster),
- weersomstandigheden,
- kwaliteit van het water in de wetering (mogelijk dat dit invloed heeft op het voorkomen van fuut),
- de waterstand,
- jacht (bijv. plaatselijke jacht op eksters),
- menselijke verstoring (door de gebrekkige ontsluiting waarschijnlijk beperkt, maar soorten als zomer- en wintertaling zijn hier zeer gevoelig voor),
- jaarlijkse sterke schommelingen van bepaalde vogelsoorten,
- winteromstandigheden in zuidelijke overwinteringsgebieden, (tijdens de overwintering in warmere streken kunnen de vogels te lijden hebben van droogte, voedselgebrek, jacht e.d. hetgeen de populatie beïnvloedt).

Het onderzoek voorziet er niet in om op al deze oorzaken (die zeker niet uitputtend zullen zijn) een antwoord te geven maar zijn zeker van invloed zijn op het broedbestand van de BMV.

4.3. BROEDVOGELS VOOR 1979 OP DE BMV

Ten behoeve van het rapport "Houtkaden inventarisatie 1979" zijn een aantal bronnen (N.W.A.-archief SBB, RIN en Provinciale Waterstaat) geraadpleegd door de auteur, waaruit naar voren is gekomen welke vogels (mogelijk) gebroed hebben vóór 1979 op de BMV. Dit zijn:

<u>Zekere broedgevallen</u>	<u>Mogelijke broedgevallen</u>
-Knobbelzwaan	-Patrijs
-Bosuil	-Grote bonte specht
-Gekraagde roodstaart	-Kneu
-Kleine karekiet	-Wielewaal
-Grasmus	
-Vink	

4.4. BMV EN NOORDZIJDSE KADE

Een vergelijking met de Noordzijdse kade is meer een vergelijking van het gevoerde beheer op de kaden. Is de BMV vele jaren aan haar lot overgelaten, op de Noordzijdse kade wordt periodiek onderhoud gepleegd. Gevolg is een gevarieerde begroeiing op de kade, met struikgewas, rietvegetatie en bomen. Gevolg is dat soorten als bosrietzanger, kleine karekiet, grasmus, heggemus en merel zich op deze kade meer thuisvoelen dan op de BMV.

De totale oppervlakte van de Noordzijdse kade is ca. 4 ha. Per ha. zijn daar minimaal 45 territoria vastgesteld, in vergelijking met de BMV bedraagt dit minimaal 32.

Op zich niet zo verwonderlijk dat de Noordzijdse kade een grotere dichtheid per hectare heeft dan de BMV. De kade staat volledig ten dienste van de vogels. Bij de BMV zijn er gedeeltes die bij de weilanden zijn aangetrokken. Daarnaast is de gevarieerde begroeiing en het periodiek onderhoud ook van invloed op de broedvogelbevolking.

Het onderzoek uit 1990 van de Noordzijdse kade heeft aangetoond dat regelmatig onderhoud en beheer het aantal broedvogelsoorten, alsmede de aantallen per soort, op de kade verhoogd.

5.1. AANTASTING BMV VOOR VOGELS

Tijdens de inventarisatie is tevens een indruk opgedaan van factoren die een aantasting cq bedreiging vormen voor de vogels van de BMV. In 1985 is door de Werkgroep Behoud Lopikerwaard een rapport uit gebracht over dit onderwerp, met de titel, "Houtkaden voor de bijl ?". Nu zeven jaar later blijken de aantastingen, die toen al zijn gesignaleerd, nog steeds van toepassing zijn, namelijk:

- het dempen van scheidingsloten waardoor de kade bij het aangrenzende perceel wordt gevoegd. Dit is op grote schaal gebeurt en maakt van de BMV een gehavende indruk.
- beweiding door vee. De aldaar aanwezige plantengroei wordt aangevreten, platgetrapt en bemest. Daarnaast verstoort het vee de rust voor de vogels.
- bemesting. Niet alleen de weilanden worden bemest maar door de spuitkracht van giertanks wordt vaak een deel van de kade voorzien van mest. Hierdoor kan er bijvoorbeeld geen kruidenlaag groeien en wordt het water in de wetering van meststoffen voorzien.
- dood spuiten van de kruidenlaag.
- het maaien van de onderbegroeiing.

Overigens zijn er naast aantastingen ook een aantal positieve handelingen te melden. Zo wordt regelmatig een gedeelte knotwilgen afgezet en wordt een klein gedeelte gebruikt voor hakhout door de plaatselijke agrariërs/bewoners. Dit zorgt ervoor dat er voor de vogels een gevarieerde begroeiing aanwezig blijft.

5.2. TOEKOMST BMV

Zoals al in de inleiding is vermeld is in 1992 door de ruilverkavelingscommissie Lopikerwaard het voorontwerp "Planwijziging ruilverkaveling Lopikerwaard" gepresenteerd. Hieruit blijkt dat er voor de BMV en de aangrenzende polders ingrijpende veranderingen te verwachten zijn.

In het kort zijn de plannen:

- verlaging van het waterpeil in de polders met 30 tot 40 cm. ten opzichte van de stand in 1979 (stand bij stemming van de ruilverkaveling);
- het vervallen van de twee veldweteringen, te weten de Tweede wetering (polder Polsbroek-noord) en de Middewetering (polder Hoenkoop);
- ter vervanging van deze weteringen wordt er langs beide zijden van de BMV een nieuwe wetering gegraven.
- de Molenvliet die nu tussen de kaden ligt zal geen waterhuishoudkundige functie meer krijgen en zal verlanden.

DE BENSCHOPPERMOLENVLIET NA UITVOERING RUILVERKAVELING

(bron: Planwijziging ruilverkaveling Lopikerwaard)

Na uitvoering van deze plannen zal de BMV voor onderhoud en beheer overgedragen worden aan het Staatsbosbeheer.

Deze overdracht kan alleen maar als positief bestempeld worden en zal de natuurwaarden van de houtkade ten goede komen. Een goed onderhoud en beheer zal er de flora en fauna verrijken.

Hoewel het verlanden van de Molenvliet nieuwe kansen biedt voor een stukje natuurontwikkeling, verdwijnt hiermee wel het karakteristieke beeld dat in de loop der eeuwen is ontstaan van deze houtkade, namelijk een wetering met aan weerszijden een houtkade.

Het graven van de nieuwe weteringen zorgt er voor dat voedselrijk landbouwwater in de kade terecht kan komen. Bijzondere en kwetsbare flora en fauna van schrale gronden krijgt ook hier, net als op zoveel plaatsen in de Lopikerwaard, geen kans zich te ontwikkelen.

Daarbij komt nog de verlaging van het waterpeil waardoor bodemleven, wat nu aan de oppervlakte zit, zal verminderen en/of zich dieper in de grond gaan begeven. Voor veel weidevogels is het noodzakelijk voor hun voortbestaan dat het bodemleven direkt onder en/of op de grasmat zit. Bij vermindering hiervan zal ook de weidevogelstand negatief worden beïnvloedt. Daarnaast zal er ook een verschraling optreden van de waterflora zoals zich deze in de polders bevindt.

5.3. ONDERHOUD EN BEHEER OP DE BMV

In hoeverre de ruilverkavelingsplannen voor de BMV en de aangrenzende polders doorgang zal vinden is op dit moment nog niet bekend. Hier zal namelijk ook het toekomstig onderhoud en beheer van afhangen.

Gelet op de aanwezigheid van vogels op de kade kunnen de volgende onderhouds- en beheersmaatregelen getroffen worden:

- terugzetten van bomen en struiken (in diverse kapcycli);
- knotwilgen in ere herstellen;
- zorgen voor de nodige (ruige) onderbegroeiing;
- een afwisseling tussen open en begroeide delen op de kade. In de open gedeeltes kan bijvoorbeeld een maaibeheer toegepast worden waardoor er een groter plantenrijkdom kan ontstaan en tevens vlindervriendelijk is.
- bij verlanding van de Molenvliet er zorg voordragen dat er een rijke moerasrietvegetatie zal ontstaan (en dit zo houden) vergelijkbaar als bij het Doove Gat te Haastrecht. Voor vogels zoals rietzanger, snor, bosrietzanger, kleine karekiet en waterral ontstaat er hierdoor een ideale broedgelegenheid. Maar ook de meer bijzondere broedvogels als bruine kiekendief, purperreiger, blauwborst en porceleinhoen zouden zich als broedvogel kunnen vestigen.
- bijvoorkeur flauwe taluds met rietkragen aanleggen en geen/of zo min mogelijk beschoeiing aanleggen.
- ervoor zorgen dat de weteringen in en om de kade voedselarm blijven;
- voorkoming van verdroging van de kade;

6.1. BROEDVOGELS VAN DE POLDERS POLSBROEK-NOORD EN HOENKOOP

Zoals verwoord in de inleiding zijn ook de aangrenzende polders (Polsbroek-noord en Hoenkoop) geïnventariseerd op een aantal broedvogelsoorten. Het zijn nagenoeg boomloze polders en in gebruik als wei- en hooiland. Het behoort tot de karakteristieke veenweidegebieden in het westelijk gedeelte van de Provincie Utrecht. De waterstand is er, ten opzichte van andere polders in de Lopikerwaard, relatief hoog. Het wordt gekenmerkt door een groot aantal watergangen (sloten, veldweteringen e.d.).

De inventarisatie is verricht vanaf de kade en bestrijkt aan weerszijden ca. 500 m. In de polder Hoenkoop is dit ongeveer tot aan de Middelwetering en in polder Polsbroek-noord ongeveer tot aan de Tweede wetering. Ook in 1979 zijn beide polders op ongeveer identieke wijze geïnventariseerd als nu. De volgende broedvogels en territoria zijn er in 1979 en in 1992 vastgesteld:

Soort	1992	1992	1979
	Polder Polsbroek-noord	Polder Hoenkoop	Beide polders
Knobbelzwaan	6	1	0-4
Wilde eend	n.g.	n.g.	95*
Zomertaling	2-3	0-1	+
Slobeend	48	25	12-13
Meerkoet	n.g.	n.g.	9-13*
Buizerd	-	1	-
Torenavalk	1	1	+
Scholekster	9	9	12-14
Kievit	n.g.	n.g.	31*
Grutto	46	36	41-43*
Tureluur	5-6*	3	8*
Zwarte stern	5-7	-	0-2*
Veldleeuwerik	22-23*	17-18*	62*
Graspieper	-	-	1-2*

n.g. = niet geteld

* mogelijk onderteld

+ wel waargenomen, hoogstwaarschijnlijk niet broedend

Voor beide polders zijn een aantal algemene broedvogelsoorten niet geteld in verband met de beperkte tijd, dit zijn o.a. kievit, meerkoet en wilde eend. Een vergelijking met 1979 is niet altijd mogelijk omdat het aantal inventarisaties hoger was, meerdere personen tegelijk inventariseerden en alle inventarisaties met behulp van telescopen plaatsvond.

Evenals in 1979 kan nog opgemerkt worden dat de Polder Hoenkoop vanaf de houtkade niet overal evengoed te overzien is.

De aantallen betreffen vastgestelde territoria en zeggen niets over het broedresultaat. Begin mei werd in beide polders massaal gemaaid waardoor vele broedsels verloren zijn gegaan. Het aantal succesvolle broedsels zal dan ook naar mijn inschatting minimaal zijn geweest.

Omdat bovenstaand cijfermateriaal slechts een indicatie geeft van de weidevogelstand in beide polders (in verband met de mogelijke ondertellingen) kunnen er slechts enkele voorzichtige conclusies getrokken worden voor een aantal vogelsoorten.

Tussen de knobbelzwanen zullen waarschijnlijk een groot aantal overzomerende paartjes aanwezig zijn geweest die niet tot broeden zijn gekomen.

Opmerkelijk is het aantal slobbeend territoria in beide polders. Hoewel deze soort het in den lande zeer moeilijk heeft blijken beide polders voldoende geschikt te zijn om een dergelijke hoge dichtheden te kunnen huisvesten. Voor velen was dit een verrassing, omdat we op basis van andere inventarisaties de indruk hadden dat er bijna geen plaats meer was voor de slobbeend in de Lopikerwaard.

Opmerkelijk is dat in 1979 slechts 12-13 territoria zijn vastgesteld. Dit verschil zal een deel verklaart kunnen worden door de inventarisatiemethodiek die is toegepast. Of het alleen door de inventarisatiemethodiek wordt veroorzaakt valt te betwijfelen omdat slobbeenden in de paartijd (april) vrij actief en opvallend gedrag vertonen. In de broedtijd zijn de mannetjes veelal (opvallend) in sloten en plassen in de direkte omgeving van het nest aanwezig. De inventarisatiemethodiek kan bij de slobbeend nooit een dergelijk groot verschil van 60 territoria veroorzaken. Mogelijk dat het de vogel in deze polders voor de wind gaat.

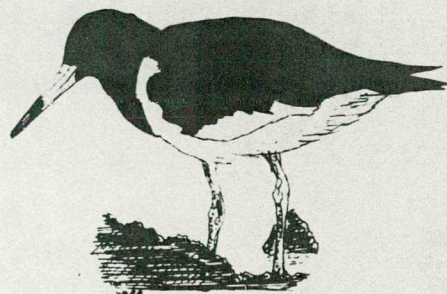
De aanwezigheid van de zomertaling is verheugend. Deze vogel behoort tot de kritische weidevogels en hun aanwezigheid zegt iets over de waarde van het gebied voor weidevogels.

In 1990 zijn door de Stichting "Het Zuidhollands Landschap" de polders ten oosten van de Vlist (polder Vlist-Oostzijde en Bonrepas) geïnventariseerd en daaruit bleek ook dat de slobbeend (maar ook andere weidevogels) er goed vertegenwoordigd waren. Dit onderzoek bevestigt dat het westelijk gedeelte van de Lopikerwaard een uitermate goed weidevogelgebied is. Niet alleen voor de slobbeend, maar ook voor soorten als grutto, zomertaling, tureluur en zwarte stern. De (hoge) waterstand en de vele watergangen hebben een belangrijke aandeel in dit resultaat.

Zo is gebleken dat de zwarte stern als broedvogel in de Lopikerwaard waarschijnlijk alleen nog in het westelijk gedeelte voorkomt. Misschien niet zo verwonderlijk, omdat de Krimpenerwaard een Nederlands bolwerk van de zwarte stern is. De Lopikerwaard grenst aan de Krimpenerwaard en pikt hier waarschijnlijk een graantje van mee.

De achteruitgang van de veldleeuwerik is opmerkelijk. Toen ca. 62 territoria, nu ca. 40. De intensievere inventarisatiemethodiek in 1992 zou bij een ongewijzigde broedbestand meer territoria moeten opleveren. Het tegendeel blijkt zo te zijn. Hoewel er rekening moet worden gehouden met de ondertelling in beide jaren bevestigt dit mogelijk de landelijke trend dat de veldleeuwerik door de huidige intensieve landbouwmethode in aantal achteruit gaat.

Geen territoria zijn er vastgesteld van graspieper en gele kwikstaart. De graspieper blijkt tijdens de doortrek er veelvuldig voor te komen. En hoewel het erop leek dat op een aantal plaatsen deze vogel zich ging vestigen bleek begin mei, toen er massaal werd gemaaid, de vogel te zijn verdwenen. De gele kwikstaart is door mij niet waargenomen (in 1979 wel).

6.2. NIET BROEDVOGELS IN DE POLDERS POLSBROEK-NOORD EN HOENKOOP

Tijdens de inventarisatie is vooral gelet op broedvogels, maar ook doortrekkende en overzomerende vogels zijn genoteerd. Hoewel het een moment opname betreft, zijn ook hier enkele ornithologische conclusies uit te trekken. Vogels die broeden in een van de polders alsmede de broedvogels van de BMV die de polders als fourageergebied gebruiken, zijn niet in dit overzicht opgenomen. Het hoogste aantal waarnemingen tijdens een telling is in onderstaand overzicht opgenomen.

Soort	Polder Polsbroek-noord	Polder Hoenkoop
Aalscholver	a.	a.
Blauwe reiger	a.	a.
Ooievaar	1	2
Grauwe gans	6 (*) + 2 (*)	-
Smient	3	1
Krakeend	-	2 (mann. + vr.)
Wintertaling	19	4
Kuifeend	2 (mann. + vr.)	1 (mann.)
Bruine kiekendief	1	-
Wespendief	-	1
Watersnip	2	-
Wulp	1	1
Regenwulp	2 (*)	-
Zwarte ruiter	1 (*)	-
Kokmeeuw	a.	a.
Stormmeeuw	a.	a.
Zilvermeeuw	2	2
Kleine mantelmeeuw	28	-
Visdief	3	-
Gierzwaluw	a.	a.
Boerenzwaluw	a.	a.
Graspieper	a.	a.
Tapuit	-	1
Kauw	9	-
Zwarte kraai	a.	a.
Roek	1	-
Spreeuw	a.	a.

a. = aanwezig

(*) = overtrekkend

In de polder Polsbroek-Noord zijn in totaal 24 soorten waargenomen en de polder ten noorden van de BMV 18. De looproute zal hier mogelijk een oorzaak van kunnen zijn. De kade wordt aan de zuidzijde belopen zodat de polder Hoenkoop op een aantal plaatsen minder goed te overzien is.

Voor enkele niet-broedvogels in de polders volgt nog een kleine toelichting.

Aalscholver:

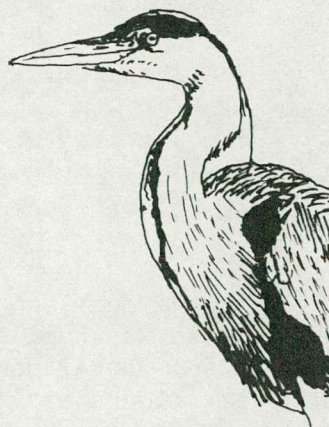
De populatie van de aalscholver is de laatste jaren flink toegenomen in Nederland. Als gevolg hiervan is deze soort zowel binnen als buiten de broedtijd steeds meer in de regio waar te nemen. In het rapport "Houtkaden inventarisatie 1979" werd de aalscholver in de Lopikerwaard niet eens waargenomen.

Met name de Lek is een geliefkoosde plaats voor de aalscholver om er te fourageren. Maar ook in de polders worden weteringen en brede sloten gebruikt om er te fourageren. Op 18 april waren er zelfs 8 exemplaren tegelijk aan het fourageren in de Tweede wetering in de polder Polsbroek-noord.

Op 28 maart werd er een groep van 48 ex. gezien die op doortrek waren, waarschijnlijk naar hun broedgebieden. De vogels vlogen in noordelijke richting over.

Blauwe reiger:

De blauwe reiger is een bekende verschijning in de polders van de Lopikerwaard. Opmerkelijk was dat er 's ochtends vroeg tientallen vanuit noordoostelijke richting kwamen aanvliegen. Dit zijn allen broedvogels van de kolonie in Linschoten. Bij het aanbreken van de dag vertrekken ze om voedsel te zoeken voor hun jongen. Een deel van deze broedkolonie heeft hier haar fourageergebied. In 1979 bleken vogels van de broedkolonie bij de Zouwe (Ameide) voedselvluchten naar de directe omgeving van de BMV te houden.

Ooievaar:

In totaal zijn er vijf ooievaars waargenomen tijdens de tellingen. De waargenomen vogels zijn waarschijnlijk allen afkomstig van het ooievaarsstation het Doove Gat te Haastrecht. De polders worden door deze vogels gebruikt als fourageergebied. Met name pas gemaaide weilanden waren in trek.

Grauwe gans:

Het betrof tweemaal toe een doortrekkend groepje van respectievelijk 6 en 2 exemplaren. Het betreft hier waarschijnlijk grauwe ganzen op ruitrek. Deze vogels trekken namelijk door van en naar hun diverse ruiplaatsen in Nederland.

Krakeend:

Niet uitgesloten wordt dat er in de polder een broedgeval is geweest. Daarvoor is het onderzoek van de weilanden te beperkt geweest. Het is namelijk mogelijk dat de vogels zich ophouden in de Middewetering, zodat de kans op zichtwaarnemingen vanaf de kade verkleind wordt.

Zo is in polder Polsbroek-zuid in 1992 zeker één broedpaar vastgesteld (W. Stoopendaal).

Kuifeend:

Evenals de kraakeend wordt ook van deze soort het broeden in de polders niet uitgesloten.

Wintertaling:

In tegenstelling tot andere eendensoorten komt de wintertaling in onze veenweidegebied niet talrijk voor als broedvogel. In het voor- en najaar daarentegen is hij hier regelmatig te zien langs de uiterwaarden van de Lek, maar ook in de polders. In vergelijking tot andere polders in het oostelijk gedeelte van de Lopikerwaard is het aantal getelde vogels hier relatief hoog in vergelijkbare perioden. In totaal zijn tijdens alle tellingen 38 wintertalingen waargenomen.

Bruine kiekendief:

Tot tweemaal toe werd er tijdens de inventarisaties een vrouwelijk exemplaar gezien (4 mei en 16 mei).

Op 14 augustus werd er een mannelijk exemplaar gesignaleerd. Hoewel alle waarnemingen uit dezelfde omgeving komen, betreft het waarschijnlijk geen broedvogel. Het gedrag van de vogels wijst hier althans niet op. Mogelijk gaat het om overzomerende en/of doortrekkende exemplaren.

Watersnip:

Deze soort wordt tot de kritische weidevogels gerekend, dat wil zeggen vogels die strenge eisen stellen aan hun biotoop en weinig bestand zijn tegen intensivering van het agrarisch gebruik. Broeden ervan in de polders wordt niet uitgesloten doch de twee exemplaren die op 18 april werden gezien betroffen waarschijnlijk doortrekkende vogels. De watersnip trekt door tot in de maand mei.

Wulp:

Deze vogel is steeds meer een broedvogel van het weidegebied aan het worden. De data waarop deze waarnemingen zijn gedaan (18 april en 14 juni) kunnen duiden op een mogelijk broedgeval doch kan ook te maken hebben met late doortrek en vroege terugtrek. Elders uitgemaakte en/of tweedejaars niet-broedende vogels kunnen het ook (nog) eventueel zijn geweest.

Meeuwen:

De polder Hoenkoop werd in het voorjaar gebruikt als slaappleats door kok- en stormmeeuw.

Kleine mantelmeeuw:

Deze broedvogel van de kusten van West- en Noord-Europa zien we in voorjaar en zomer in steeds grotere aantallen verschijnen in onze regio. Veelal betreft het doortrekkende onvolwassen exemplaren (tot vierde levensjaar). Interessant is om te weten of deze toename van invloed is op de predatie van weidevogellegfels. Deze vogel arriveert namelijk in een periode dat het weidevogelseizoen in volle gang is. Andere meeuwensoorten zijn dan bijna allemaal vertrokken uit de polders en daarvoor in de plaats komt nu de kleine mantelmeeuw.

Visdief:

Het betreft exemplaren van een broedkolonie nabij de Vlist. Van visdieven is bekend dat ze vele kilometers afleggen naar hun voedselgebieden, zo ook hier.

Zwarte kraai:

In het griendbosje in het westelijk gedeelte van polder Polsbroek-noord hielden zich vaak een achttal exemplaren op. Het betreft een groep vogels die geen territoria inneemt, maar dit doet zodra er in de buurt paartjes wegvallen.

Roek:

De waarneming op 28 maart betrof waarschijnlijk een exemplaar uit de roekenkolonie van Linschoten.

6.3. POLDER VLIST-OOSTZIJDE

Het westelijk gedeelte van de BMV eindigt bij (of begint vanaf) de polder Vlist-Oostzijde. Eveneens een boomloze polder die hoofdzakelijk in gebruik is als grasland.

Hoewel er geen gericht onderzoek in deze polder is verricht zijn er toch enkele interessante waarnemingen te vermelden. Hier lag namelijk het eindpunt van de inventarisatie van de BMV en werd er veelal gepauzeerd met verrekijker en telescoop gericht op deze polder.

De waarnemingen betreft:

Nijlgans:

Een exotische verrassing in het hollandse polderlandschap, zo zou de het voorkomen van de Nijlgans in onze regio betiteld kunnen worden. Hoewel deze vogel van oorsprong in Afrika thuishoort blijkt dat uit gevangenschap ontsnapte exemplaren zich al vele jaren uitstekend in Nederland weten te handhaven, zo ook in deze regio.

Of deze vogel er in de polder heeft gebroed is mij niet bekend.

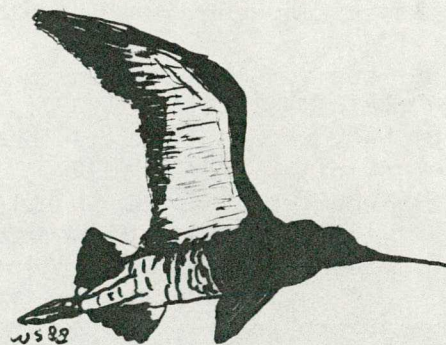
Purperreiger:

Eén adult exemplaar werd hier waargenomen. Broedkolonies in de directe omgeving zijn die van Ameide bij de Lek (Zuid-Holland), Nieuwkoopse plassen en het Vechtplassengebied. Het is waargenomen dat vogels van bijvoorbeeld de kolonie uit Ameide in de Lopikerwaard fourageren.

Grutto:

Hoewel het voorkomen van de grutto een normaal verschijnsel is in onze polders, kan het gedrag van één dezer vogels als opmerkelijk worden genoemd. De vogel werd namelijk broedend waargenomen op een omgeploegd en geëgaliseerd grasland. Van kieviten is bekend dat ze steeds meer op bouwlanden hun toevluchtsoord zoeken om te kunnen broeden. Van de grutto is dit minder bekend. Of het broedgeval succesvol is geweest is mij niet bekend.

In 1970 is door S. Braaksma ca. 8 nestvondsten gedaan van de grutto op een maisakker in de Dertienmorgenwaard bij Lopik (W. Braaksma).

grutto

7. SAMENVATTING/CONCLUSIE

In het voorjaar van 1992 is de Benschoppermolenvliet (BMV), een in het noordwestelijk gedeelte van de Lopikerwaard gelegen houtkade, geïnterpreteerd op de aanwezigheid van broedvogels.

De BMV vormt de grens tussen de polders Hoenkoop en Polsbroek-noord. Van deze polders is een gedeelte geïnterpreteerd op broed- en niet broedvogels.

Door Rijk en Provincie is de BMV aangemerkt als ecologische verbingszone.

Benschoppermolenvliet

De Benschoppermolenvliet neemt voor de avifauna een belangrijke plaats in (evenals zoveel andere houtkaden in Zuidwest Utrecht). Voor de vogels is het een rustplaats, voedselgebied, schuil- en slaapgelegenheid alsmede een broedplaats. Naar deze laatste functie is in 1992 onderzoek gedaan met o.a. de volgende resultaten: Er zijn 28 tot 30 broedvogelsoorten vastgesteld met in totaal 207 tot 226 territoria. Het merendeel van de broedvogels op de BMV beperkt zich tot de algemene soorten zoals die in de regio Lopikerwaard voorkomen. Het accent ligt op de categorie water- en zangvogels. Bij de watervogels is wilde eend en meerkoet zeer talrijk. In de categorie zangvogels zijn houtduif, winterkoning, tuinfluiter, spotvogel en vink zeer talrijk.

Daarnaast herbergt de BMV een aantal karakteristieke bijzondere broedvogelsoorten, die kenmerkend zijn voor de houtkaden in de Lopikerwaard, namelijk torenvalk, holenduif, ransuil, putter en mogelijk grasmus.

Gelet op de ervaring met andere inventarisaties op houtkaden in het westelijk gedeelte van de provincie Utrecht was een groter aantal broedvogelsoorten verwacht. De toestand waarin de kade verkeert zal hier waarschijnlijk debet aan zijn.

In 1979 is eveneens een broedvogelinventarisatie van de BMV en aangrenzende polders gehouden. Een vergelijking van de broedvogeltelling geeft het volgende beeld:

- a) -een verschuiving in aantal territoria; (van minimaal 109 in 1979 naar minimaal 207 in 1992);
- b) -een verschuiving in aantal soorten broedvogels; (van minimaal 24 in 1979 naar minimaal 28 in 1992);
- c) -een verschuiving in het soort vogels dat er broedt. In 1992 zijn minimaal tien soorten niet meer waargenomen ten opzichte van 1979. Daarnaast zijn er zes nieuwe broedvogelsoorten waargenomen in 1992.

Het is een gegeven dat de vogelbevolking in broedgebieden veelal aan aantalsschommelingen onderhevig is, hetgeen een diversiteit aan oorzaken heeft. Voor een analyse van de toe- en afnames op de BMV zijn een aantal oorzaken aanwijsbaar.

De belangrijkste oorzaken van deze verschuiving zijn waarschijnlijk:

- landelijk en regionale voor- en achteruitgang van broedvogelsoorten;
- de invloed van de strenge winter 1978/1979 op de broedvogelstand;
- wijziging in de begroeiing;
- toegepaste inventarisatiemethode.

Tijdens de inventarisatie is tevens een indruk opgedaan van factoren die een aantasting cq bedreiging vormen voor de vogels op de BMV. Dit zijn o.a.:

- het dempen van scheidingsloten;
- beweiding door vee;
- bemesting;
- dood spuiten van de kruidenlaag;
- het maaien van de onderbegroeiing.

De menselijke verstoring als gevolg van lopen en recreëren op de kade is betrekkelijk gering. De geïsoleerde ligging en de gebrekkige ontsluiting zullen hier debet aan zijn. Tijdens alle zes inventarisaties ben ik nooit iemand tegengekomen (logisch misschien gezien de vroege uren waarop er door mij werd geïnventariseerd!). Wel was er min of meer een vage wandelroute herkenbaar.

De BMV, maar ook de aangrenzende polders, staan in het kader van de planwijziging ruilverkaveling Lopikerwaard een ingrijpende verandering te verwachten. In het kort zijn de plannen:

- langs beide zijden van de BMV wordt een nieuwe wetering gegraven;
- de Molenvliet zal verlanden;
- verlaging van het waterpeil in de polders;
- het vervallen van de twee veldweteringen

Het accent van het toekomstig onderhoud en beheer op de BMV moet komen te liggen op een diversiteit in de vegetatiestructuur. Flora en fauna kunnen dan het beste tot hun recht komen.

Het verlanden van de Molenvliet biedt kansen voor een stukje natuurontwikkeling. Een rijke moerasvegetatie zal specifieke vogelsoorten kunnen aantrekken, waaronder bijzondere soorten voor de Lopikerwaard zoals bruine kiekendief, purperreiger, blauwborst en porceleinhoen.

Aangrenzende polders

Als broedgebied voor de weidevogels zijn de aangrenzende polders Polsbroek-noord en Hoenkoop zeer geschikt. Van de slobeend komt er een zeer hoge dichtheid voor. In de Lopikerwaard is het westelijk gedeelte waarschijnlijk het best geschikte broedgebied voor weidevogels.

Ook voor niet-broedvogels zijn de polders in het westelijk gedeelte van de Lopikerwaard van belang. Het blijkt voor vele vogels een goed fourageergebied te zijn. Enkele vogelsoorten, die buiten de polders broeden, vliegen vele kilometers om er te komen, zoals de visdieven bij de Vlist en de blauwe reigers uit Linschoten.

De ruilverkavelingsplannen voor beide polders doen voor de weidevogels het ergste vrezen. In grote lijnen komen de plannen erop neer dat het waterpeil wordt verlaagd en beide veldweteringen (Tweede wetering en Middelwetering) zullen komen te vervallen. De polder zal verdrogen en het bodemleven (het voedsel voor vele vogels) zal verarmen. Realisering van deze plannen zullen een sterke negatieve invloed hebben op een waardevol weidevogelgebied in de Lopikerwaard. Er zullen minder vogels tot broeden overgaan. De meest kritische soorten als zomertaling, slobeend, tureluur en zwarte stern zullen hier het meest onder te lijden hebben. Daarnaast verliest het gebied aan waarde als fourageergebied voor doortrekkende en overzomerende vogels. Vogels die nu bijvoorbeeld lange afstanden afleggen om deze polders te bereiken moeten op zoek naar andere biotopen.

DANKWOORD

Mijn dank gaat in eerste instantie uit naar Wilco Stoopendaal voor zijn bijdrage aan dit verslag, hetgeen bestond uit het mede-inventariseren, het beschikbaar stellen van de vogeltekeningen en het doornemen van het concept. Ook Arjan Boele wordt bedankt voor het mede-inventariseren. Jan van der Winden wordt bedankt voor zijn kritische en wetenschappelijk benadering van het concept-verslag. Wigle Braaksma wordt bedankt voor zijn reactie die een welkome aanvulling is geweest voor dit verslag.

LITERATUUR

- Abel, G. 1990, Vogels van de Noordzijdse kade - Lopikerwaard.
- Hustings et al. 1985, Natuurbeheer in Nederland, Vogelinventarisatie.
- Kraan, V. 1987, Benschopper Boezem en Benschopper Molenvliet.
- Provinciale Waterstaat Utrecht 1980, Broedvogelinventarisatie van enige houtkaden - met hun omgeving - in westelijk Utrecht, 1979.
- Provincie Utrecht 1992, Cultuurhistorische routes in de provincie Utrecht "De Lopikerwaard"
- Provincie Utrecht 1990, Beleidsplan Natuur en Landschap Provincie Utrecht.
- Ruilverkavelingscommissie Lopikerwaard 1992, Planwijziging ruilverkaveling Lopikerwaard.
- Sovon 1985, Handleiding broedvogel monitoring project (BMP).
- Sovon 1987, Atlas van de Nederlandse vogels.
- Sovon 1993, Sovon Nieuws, nr 3, 4e jaargang, "BMP werpt (rijpe) vruchten af".
- Staatsbosbeheer 1987, Inventarisatieatlas voor flora en fauna van Nederland.
- Stichting "Het Zuidhollands Landschap" 1990, Weidevogelinventarisatie Krimpenerwaard en enkele aangrenzende polders. (R.F. Den Breejen).
- Stichting Werkgroep Behoud Lopikerwaard 1985, Houtkaden voor de bijl ?
- Teixeira R.M. 1979, Atlas van de Nederlandse Broedvogels.
- Werkgroep Vogelinventarisatie VWU, 1991, jaarverslag 1990 WVI.